

Centrálny tábor na Kolyme
bol akýmsi Osviečením
východu

„Práce sa zastavujú ak teplomer klesne
pod 50° mrazu, pravda, nie s ohľadom na
ľudí, ale s ohľadom na to máličko strojovej
mechanizácie. Železo viac nevydrží,
praská, láme sa.“

Stanislav Nurko,
odvlečený do ZSSR

„Niesli sme v ich očiach biľag, prepustených
z ruských koncentrákov, v ktorých sme strávili
roky za niečo, o čom nikto nevedel prečo. No
zo strachu pred obvinením veľkého brata nás
jednoducho zaregistrovali ako ľudí, ktorí si
tam odpykali akýsi trest.“

Geza Pasztor,
odvlečený do ZSSR

Pomník obetí stalinizmu pri
bývalom zajateckom tábore
v Spassku, Kazachstan

Odvlečených zo Slovenska zaraďovali tak do trestaneckých
pracovných táborov, ako aj do táborov pre vojnových zajat-
cov.

Bez ohľadu na motívy možno deportácie pokladať za proti-
právny akt, odporujúci tak medzinárodnému právu, ako aj
zmluvám medzi čsl. exilovou vládou a ZSSR.

ZÁVER

Časť odvlečených bola repatriovaná priebežne, už od roku
1945, zvyšok až po Stalinovej smrti v roku 1953, poslední
v roku 1956. Podmienky v sovietskych táboroch boli ne-
porovnateľné s pomermi vo väzeniach ČSR. Podľa údajov
Slovenskej asociácie násilne odvlečených (SANO) približne
tretina odvlečených v ZSSR zahynula, väčšia časť zomrela na
následky už krátko po návrate do vlasti. Tí, čo prežili, sa už
nemohli plne zaradiť do spoločnosti – nútený pobyt v ZSSR
sa stal ich trvalou kádrovou chybou.

ZSSR bol jediný štát protihitlerovskej koalície, ktorý sa do-
púšťal masového odvliekania obyvateľstva z Európy. Tieto
zločiny neboli, na rozdiel od zločinov nacistického Neme-
cka, nikdy odsúdené ani potrestané. Naopak, zahŕňovalo ich

povinné mlčanie, tabuizácia. Verejné informovanie či diskusia
o nich by sa totiž chápali ako kritika ZSSR, čo bolo politicky ne-
prípustné. Masové deportácie obyvateľstva slovanských krajín
a brutálne zaobchádzanie s nimi jasne ukázalo nielen totalitnú
podstatu bolševického režimu, ale aj to, že slovanská vzájom-
nosť je preň cudzím pojmom. Napokon tieto zločiny spochybnil
aj oficiálne deklarované osloboditeľskú misiu ZSSR.

CHCEŠ VEDIEŤ VIAC?

Odporúčané webstránky:

www.upn.gov.sk; www.enrs.eu; www.gulag.cz

EURÓPSKA SIEŤ
PAMÄŤ A SOLIDARITA

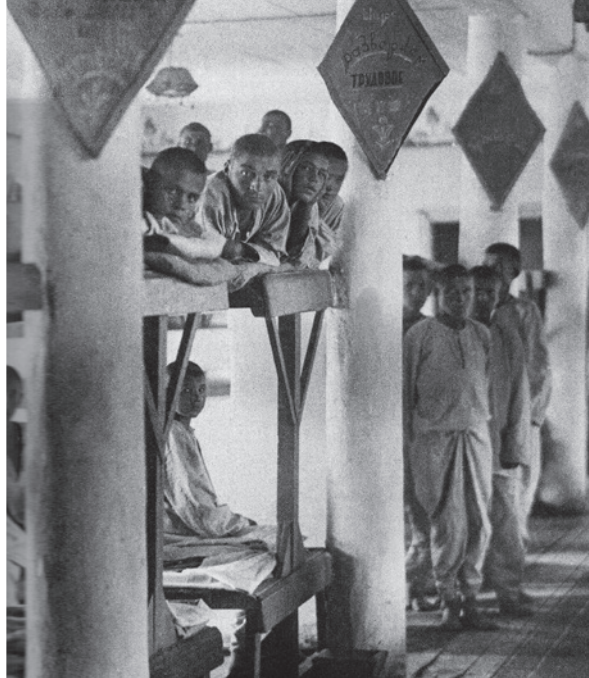
DEPORTÁCIE OBYVATEĽOV SLOVENSKA DO ZSSR

(1944 – 1945)

Roky 1944 – 1945 sú nielen záverom
druhej svetovej vojny, ale i začiatkom
pôsobenia sovietskeho, bolševického
režimu na našom území. Jeho najhor-
ším prejavom boli hromadné depor-
tácie našich občanov do zajateckých
a trestaneckých táborov či väzníc
v ZSSR. Od 13. septembra 1944, keď
sovietske orgány odvliekli generálov
Čatloša a Turanca, až do decembra
1945, keď Červená armáda definitív-
ne opustila Slovensko, krutý osud
novodobých otrokov postihol mnoho
tisíc našich obyvateľov...

Brána tranzitného
táboru v meste
Kem pri Bielom Mori

Pohľad do ubytovacieho baraku

Budovanie železnice
v Jamalskej oblasti

„Arbeit macht frei“
v sovietskych
táboroch nahradili
pracovné heslá
päťročnice

Ohradenie medzi
jednotlivými táborami

ZAČIATKY

Deportácie do pracovných, trestných či zajateckých táborov v ZSSR patria medzi najtragickjšie a súčasne najviac zamlčované kapitoly našich dejín. Deportovaných zaraďovali najmä do tzv. gulagov. **GULAG (z ruštiny Hlavná správa táborov) bol systém trestaneckých pracovných táborov, ktorý sa začal budovať po bolševickej revolúcii a najväčšie rozšírenie dosiahol počas Stalinovej vlády.** Vojské osoby boli prevažne deportované do táborov pre vojnových zajatcov (GUVPI).

Začiatky odvliekania súvisia s prenikaním sovietskej moci – v podobe partizánskych skupín – na územie SR v lete 1944. Prvými občanmi deportovanými do ZSSR boli generáli Ferdinand Čatloš a Jozef Turanec, dve kľúčové vojenské osobnosti SR. Po pobyte v partizánskom zajatí ich v noci z 13. na 14. septembra previezli do ZSSR, odkiaľ ich vrátili až v roku 1947. Z ďalších verejne známych osobností možno uviesť predsedu Snehu SR Martina Sokola či predsedu Najvyššieho súdu SR Martina Mičuru. Najstarším známym odvlčeným bol 66-ročný Štefan Bornemisza zo Sabinova. **Najviac deportácií sa viaže k obdobiu október 1944 – apríl 1945, kedy Červená armáda obsadzovala územie Slovenska, no stretávame sa s nimi ešte i na jeseň 1945.**

Poslednou známou odvlčenou osobou bol Stanislav Nurko z Michaloviec, ktorého zatkli príslušníci ŠtB 13. mája 1949.

POČET ODVLEČENÝCH

Presný počet odvlčených nebol nikdy vyčíslený. **Menne zdokumentovaných je posiaľ vyše šesťtisíc mien, no konečné číslo bude zrejme niekoľkonásobne vyššie.** Osobitnou kategóriou je asi tritisíc príslušníkov slovenskej 1. technickej divízie odvlčených z územia Maďarska, kde ich zastihol príchod Sovietov. Masovo odvliekali ľudí od septembra 1944 z najvýchodnejšej provincie bývalej ČSR, Podkarpatskej Rusi, kde Sovieti internovali takmer tridsaťtisíc civilistov. V podobnom tempe pokračovali aj na východnom Slovensku, zhruba po líniu Poprad – Rimavská Sobota. Najviac postihnuté boli juhovýchodné okresy, ktoré po roku 1938 patrili Maďarsku, a Spiš. Zo stredného Slovenska odvliekli oveľa menej obyvateľov a zo západného len výnimočne.

MOTÍVY

Primárnym motívom odvliekania bola snaha zabezpečiť lacnú pracovnú silu pre potreby sovietskeho štátu. Ďalšími motívmi

boli pomsta stredoeurópskym národom za ich antikomunistický postoj či snaha o elimináciu intelektuálnych kádrov, ktoré stáli v ceste pripravovanej bolševizácie ČSR, či jednoducho zastrašenie obyvateľstva. Popri masovej internácii mužov jednotkami Červenej armády pod zámienkou rekonštrukčných prác orgány NKVD a špeciálne oddiely vojenskej kontrarozvedky SMERŠ osobitne vyhľadávali občanov. Sledili predovšetkým po bývalých emigrantoch, „triednych nepriateľoch“ či osobách podozrivých z „kontrarevolučnej“ činnosti. V tom im neraz pomáhali najrôznejšími udaniami aj miestne opory obnoveného čsl. štátu (milície, národné výbory, komunisti, partizáni).

SOCIÁLNE ZLOŽENIE ODVLEČENÝCH

S týmito motívmi súvisí aj sociálne zloženie postihnutých. **Najviac bolo roľníkov a robotníkov, no značnú časť predstavovala inteligencia – učitelia, úradníci, lekári, štátni zamestnanci i študenti.** Nechýbali ani politickí funkcionári rôznych stupňov, príslušníci ozbrojených zložiek či obyvatelia nútené nasadení na opevňovacie práce v období druhej svetovej vojny.